

Prof. dr hab. Wojciech Jakubowski
Rada Naukowa Dyscyplin
Nauki o Polityce i Administracji i Nauki o Bezpieczeństwie
Uniwersytet Warszawski

**Recenzja wniosku w przedmiocie nadania
dr. Władysławowi Wojciechowi Bulhakowi stopnia doktora habilitowanego
 nauk społecznych w zakresie nauk o bezpieczeństwie**

I.

Zgodnie z art. 179. ust. 1 *Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. poz. 1669):

„Przewody doktorskie, postępowania habilitacyjne i postępowania o nadanie tytułu profesora wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1 (tzn. *Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* – przyp. rec.) są przeprowadzane na zasadach dotychczasowych (...)”.

Zgodnie z § 12 pkt 1 *Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora* (Dz.U. 2018, poz. 261) warunkiem wszczęcia procedury jest złożenie wniosku oraz:

- kopii dokumentu potwierdzającego posiadanie stopnia doktora;
- autoreferatu przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych, w szczególności określonych w art. 16 ust. 2 *Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz. U. 2017, poz. 1789);
- wykazu opublikowanych prac naukowych lub twórczych prac zawodowych;
- informacji o:
 - osiągnięciach dydaktycznych i sprawowanej opiece naukowej nad studentami lub doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego wraz z wykazem przewodów doktorskich;
 - współpracy z instytucjami lub organizacjami będącymi zgodnie z postanowieniami ich statutów towarzystwami naukowymi w kraju lub za granicą;
 - odbytych stażach w krajowych lub zagranicznych ośrodkach naukowych lub akademickich;
 - działalności popularyzującej naukę;
- informację o przebiegu postępowania habilitacyjnego lub przewodu habilitacyjnego, jeżeli habilitant ubiegał się uprzednio o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Konkluzja (1):

Stwierdzam, że przedłożona dokumentacja w pełni czyni zadość wymogom określonym w powołanych przepisach. Na podkreślenie zasługuje fakt, że została ona przygotowana niezwykle rzetelnie.

II.

Do postępowania habilitacyjnego może zostać dopuszczona osoba, która:

- posiada stopień doktora,
 - posiada **osiągnięcia naukowe** uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej,
 - wykazuje się **istotną aktywnością naukową**.
-

Z analizy stanu faktycznego wynika, co następuje:

1) Kwalifikacje

Dr Władysław Wojciech Bułhak jest z wykształcenia historykiem. W 1990 roku ukończył studia magisterskie na kierunku *historia* prowadzonym na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii uzyskał na podstawie uchwały Rady Naukowej Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk z dnia 15.12.1998 roku. Tytuł rozprawy „U źródeł orientacji rosyjskiej obozu narodowego na przełomie XIX i XX wieku”; promotor: *dr hab. Romuald Wojna*.

Konkluzja (2):

Dr Władysław Wojciech Bułhak legitymuje się akademickim wykształceniem humanistycznym i wymaganym stopniem naukowym. Od początku pracy zawodowej specjalizuje się w problematyce historii bezpieczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem historii polskiego wywiadu.

Należy zauważyć, że usamodzielnienie dyscypliny „nauki o bezpieczeństwie” nastąpiło na mocy uchwały Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 28 stycznia 2011 roku (M.P. 2011, nr 14 poz. 149).

2) Osiągnięcia naukowo-badawcze

Zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego* (Dz. U. Nr 196, poz. 1165) kryteria oceny w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych obejmują:

- publikacje:
 - autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie *Journal Citation Reports* (JCR) lub na liście *European Reference Index for the Humanities* (ERIH);
 - autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazie JCR lub na liście ERIH;
 - autorstwo lub współautorstwo opracowań zbiorowych, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz;
- syntetyczne wskaźniki cytowań:
 - sumaryczny *impact factor* publikacji naukowych według listy *Journal Citation Reports* (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania;
 - liczbę cytowań publikacji według bazy *Web of Science* (WoS);

- indeks Hirscha opublikowanych publikacji według bazy *Web of Science* (WoS);
- inne osiągnięcia:
 - kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach;
 - międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność naukową;
 - wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych.

* * *

I. Główne osiągnięcie naukowe

Osiągnięciem naukowym, które zostało przedstawione do oceny, jest monografia pt. „Wywiad PRL a Watykan, 1962–1978” (Warszawa 2019, ss. 840, ISBN: 978-83-8098- 596-4; wydawca ujęty na liście MNiSzW – poziom 2, poz. 209). Praca plasuje się w obrębie subdyscypliny nauk o bezpieczeństwie – *historii bezpieczeństwa*.

* * *

Wywiad zagraniczny Autor traktuje, zgodnie z ujęciem Michaela Hermana, jako specyficzny wymiar władzy państwowej, nazywany „władzą wywiadu” (ang. *intelligence power*). Odnosząc się zaś do rozmaitych szkół w badaniach nad wywiadem (ang. *intelligence studies*), Habilitant rozumie je jako „pod-poddziedzinę” (ang. *sub-sub-field* albo *sub-sub-level*) najpierw na wyższym poziomie stosunków międzynarodowych, a na *średnim* – nauk strategicznych i nauk o bezpieczeństwie. Punktem odniesienia są również amerykańska i brytyjska szkoły badań nad wywiadem, tak jak je definiują Stuart Farson i Philip Davies. Przy czym jednak monografia Habilitanta skupia się na perspektywie polskiej i europejskiej.

Zasadniczym celem naukowym rozprawy habilitacyjnej, wedle założeń Autora, była **ocena efektywności wywiadu zagranicznego zbudowanego według schematów radzieckich w czasach zimnej wojny – na przykładzie działań Departamentu I MSW PRL przeciwko Stolicy Apostolskiej w latach 1962–1978**.

Habilitant sformułował następującą główną hipotezę badawczą: *Efektywność (względnie nieefektywność) wywiadów typu radzieckiego wiąże się wprost z ich specyfiką, to jest:*

- z faktu zbudowania od podstaw w oparciu o nowe kadry w postaci „wywiadu z awansu społecznego”,
- z ich integralnej przynależności do struktur ogólnokrajowego aparatu bezpieczeństwa (określanej jako „interpenetracja”),
- z wyspecjalizowania w tzw. „metodzie agenturalnej” (ang. human intelligence, HUMINT) traktowanej jako podstawowa doktryna operacyjna,
- z funkcjonowania w ramach scentralizowanego mechanizmu wspólnoty wywiadowczej bloku radzieckiego, z uzupełniającym elementem kooperacji bilateralnej (poziomej).

* * *

W pracy zastosowano metodę krytycznej analizy literatury przedmiotu, odnoszącej się do metodologii badań nad wywiadem, nauk o bezpieczeństwie, historii i metodyki pracy służb specjalnych (w tym wywiadu zagranicznego), wreszcie nauki o stosunkach międzynarodowych (ponad 400 pozycji w dwunastu językach). Przeprowadzono ponadto analogiczną krytykę odnoszących się do tematu materiałów zgromadzonych w 16 archiwach polskich i zagranicznych. Z kluczowego zbioru dokumentacji wywiadu MSW przanalizowano 3610 jednostek archiwalnych odnoszących się do osobowych źródeł informacji, kadrowych oficerów wywiadu i dokumentacji roboczej jego pionu analityczno-informacyjnego.

„Kluczowymi metodami badawczymi okazały się (...): najpierw, wypracowany przeze mnie mechanizm ilościowego pomiaru aktywności źródeł informacji wywiadowczych, a na kolejnym etapie – mikroanalityczne studium przypadku. Dodatkowo wykorzystałem wyniki 15. wywiadów przeprowadzonych ze świadkami i uczestnikami opisywanych działań wywiadu MSW (głównie metodą pogłębionego wywiadu indywidualnego – ang. *in-depth-interview*)”.

Szczególną uwagę recenzenta przykuły następujące problemy kompetentnie analizowane przez Habilitanta:

- wpływ polityki kadrowej i rozwiązań organizacyjnych na jakość pracy operacyjnej wywiadu MSW;
- pomiar aktywności osobowych oraz instytucjonalnych źródeł informacji wywiadu MSW i jego wyniki,
- problem „dezagenturyzacji” osobowych źródeł informacji wywiadu MSW,
- mit „agentury perspektywicznej” jako kluczowej metody pracy wywiadu MSW na „kierunku watykańskim”,
- problem kompetencji funkcjonariuszy pionów operacyjnych i analitycznych wywiadu MSW w świetle sprawy fałszywych stenogramów z politycznych spotkań papieża św. Jana XXIII i św. Pawła VI,
- działania z zakresu inspiracji i dezinformacji („przedsięwzięć aktywnych”),
- możliwości prognostyczne wywiadu MSW na przykładzie postrzegania kariery duchownej ks. Karola Wojtyły.

* * *

Stwierdzam, że podstawowy cel badawczy został przez Autora zrealizowany, a poczynione przezeń ustalenia mają istotną wartość merytoryczną (*„Jeżeli [...] wypreparować z całości wyłącznie działania z zakresu ścisłego wywiadu zagranicznego, to bez żadnych wątpliwości zakończyły się one porażką, przede wszystkim na poziomie „operacyjnym”, ale też w części „analityczno-informacyjnej” i prognostycznej, łącznie z aspektem wymiany informacji w ramach szerszych struktur bloku [...]. Co prowadzi do tezy o zasadniczej nieefektywności wywiadów typu sowieckiego, takich jak*

wywiad MSW”). Monografia wykazuje poprawną strukturalizację. Tytuły rozdziałów są jasne i zrozumiałe. Treść poszczególnych rozdziałów jest – w zasadzie – zgodna z problemem określonym w tytule. Logika i następstwo analizowanych zagadnień nie budzi zasadniczych zastrzeżeń. Autor formułuje ponadto, co zasługuje na uwagę, szereg rekomendacji *de lege ferenda*.

Podsumowując przedłożone osiągnięcie naukowe warto podkreślić jego istotną wartość merytoryczną. Temat został sformułowany prawidłowo i dotyczy kluczowego zagadnienia z problematyki historii bezpieczeństwa.

Książka – w wielu miejscach – wzbudzi zapewne dyskusje i polemiki, a nawet ostrą krytykę. To jednak istota nauki i krytyki naukowej. Recenzent też nie może odmówić sobie prawa do uwagi, że jego irytację budzi (nad)używany przez Autora rusycyzm „sowiecki”, podczas gdy mamy przecież w naszym pięknym języku przymiotnik „radziecki”, który jest poprawnym tłumaczeniem wyżej wymienionego (*soviet* znaczy tyle co *rada*). Nie zmienia to jednak faktu, że walory poznawcze zdecydowanie przeważają nad niedoskonałościami. Przedłożone osiągnięcie należy ocenić wysoko. Spełnia ono odpowiednie wymagania i standardy, zaś jakość merytoryczna przedstawionej publikacji predestynuje Habilitanta do uzyskania stopnia naukowego.

II. Inne opublikowane prace naukowe

Oprócz wskazanego osiągnięcia, do dorobku naukowego po uzyskaniu stopnia doktora, można zaliczyć ponad 30 publikacji, które zasługują na bardzo pozytywną ocenę. Są to: jedna monografia współautorska (współaut. *Patryk Pleskot*), edycje źródeł, samodzielna redakcja jednej monografii zbiorowej, współredakcja 2 monografii zbiorowych, jeden artykuł w czasopiśmie z listy „JCR/ERIH”, 8 artykułów w innych czasopismach (m.in. „Zeszyty Historyczne” – Paryż), studium współautorskie (współaut. *Andrzej Kunert*), 18 rozdziałów w monografiach zbiorowych (w tym publikacje w j. angielskim, duńskim i japońskim). W dorobku tym znalazły się – co niezwykle istotne – także prace z metodologii badań.

Habilitant wykazał się – zdaniem recenzenta – znaczącą aktywnością naukową. Z całą pewnością można stwierdzić, że dorobek publikacyjny jest koherentny. Jego wartość poznawcza oraz spójność świadczą o dojrzałości naukowej i badawczej. Pełna paleta różnorodnych form doniesień naukowych świadczy o wysokich kompetencjach merytorycznych. Przede wszystkim na czoło wysuwa się zdolność do redagowania prac, w tym sprawozdań z konferencji międzynarodowych. Na uznanie zasługuje doprowadzenie do finału kilku monografii zbiorowych oraz prac pokonferencyjnych. Oznacza to bardzo dużą biegłość w organizowaniu pracy badawczej większej liczby naukowców. Na pochwałę zasługuje również jakość artykułów opublikowanych w periodykach naukowych i rozdziałów w monografiach zbiorowych. Na tym polu warto podkreślić, że Habilitant stale poszerza swój dorobek. Podobnie,

wyłoszenie wielu referatów na konferencjach naukowych jest bardzo pozytywną emanacją Jego aktywności naukowej.

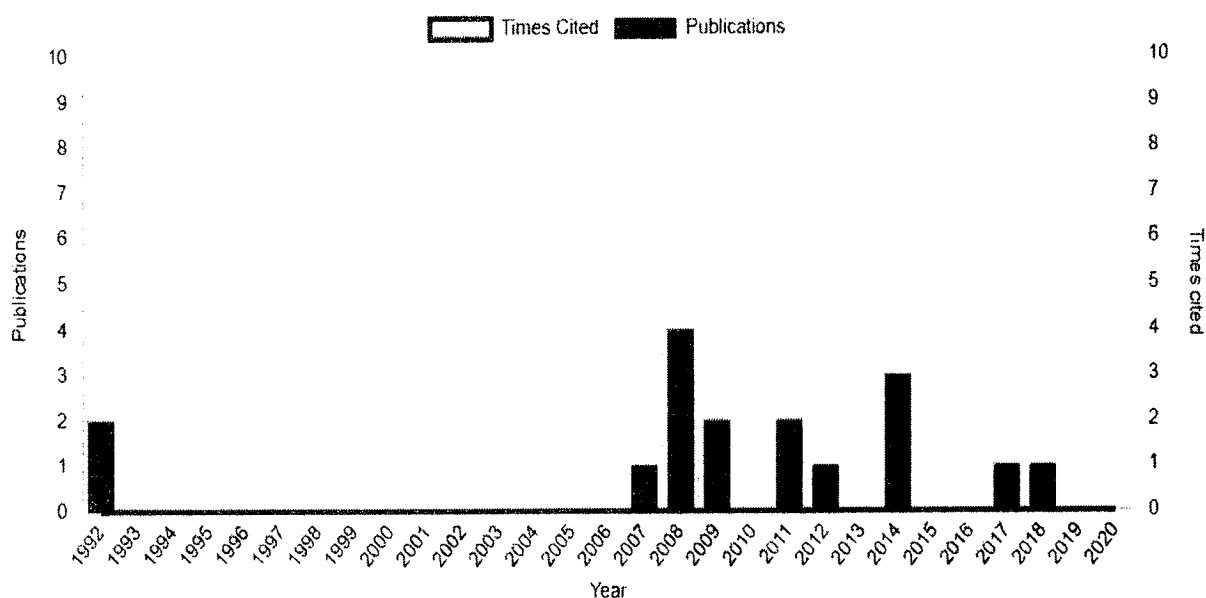
Habilitant w swoich pracach wykazał się wszystkimi niezbędnymi cechami solidnego badacza. Do najważniejszych warto zaliczyć legitymowanie się dogłębną znajomością źródeł i literatury przedmiotu; umiejętność prowadzenia badań indywidualnie oraz zespołowo; zdolność do przedstawiania wyników badań w formie monografii, artykułów oraz rozdziałów; wniesienie nowej i interesującej poznawczo wiedzy. Całość bez wątpienia zasługuje na ocenę pozytywną.

Do wszystkich prac współautorskich załączono stosowne oświadczenia o szacowanym wkładzie pracy Habilitanta.

III. Wskaźniki bibliometryczne

Do dokumentacji wniosku załączono *Analizę bibliometryczną* (zał. 7), co zdarza się – niestety – niezwykle rzadko, lecz bardzo pozytywnie świadczy o rzetelności Habilitanta. Wg bazy *Google Scholar*: cytowań – 23, index H – 4.

- ORCID 0000-0003-0803-3061.
- Web of Science Researcher ID N-4266-2019:

Konkluzja (3):

Przedłożona jako osiągnięcie naukowe monografia pt. „Wywiad PRL a Watykan, 1962–1978” czyni zadość wymaganiom stawianym kandydatowi do stopnia naukowego doktora habilitowanego, w szczególności zawiera sformułowanie, analizę i rozwiązanie problemu naukowego, ważnego dla rozwoju przedmiotowej dyscypliny. **Osiągnięcia naukowe, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowią – w opinii recenzenta – znaczny wkład Habilitanta w rozwój przedmiotowej dyscypliny w rozumieniu art. 16. ust. 1. powołanej Ustawy.**

3) Dorobek Habilitanta w innych obszarach pracy zawodowej

I. Współpraca międzynarodowa

Od 2008 roku Habilitant współpracuje z Centrum Badań nad Zimną Wojną Uniwersytetu Południowej Danii w Odense (SDU). Owocem tej współpracy jest seria międzynarodowych corocznych konferencji naukowych pod hasłem „Need to Know”, poświęcona wywiadowi w latach zimnej wojny, której jest głównym organizatorem (osiem edycji w latach 2011–2018, m.in w Brukseli, Odense, Leuven, Visby, Karlskronie i Budapeszcie). Do grona stałych współorganizatorów dołączyły *King's College of London* i Norweskie Muzeum Lotnictwa w Bodo.

Habilitant, od 2019 roku, jest profesorem wizytującym *Syddansk Universitet* (SDU) w Odense. Formalnie jest zatrudniony na pełnym etacie finansowanym z grantu przyznanego Muzeum Zimnej Wojny w Langenland dotyczącego stosunków polsko-duńskich w epoce zimnej wojny.

II. Granty badawcze

Habilitant wykazuje skuteczność w pozyskiwaniu i realizacji grantów badawczych. Za szczególnie ważny uważam – przywołany wyżej – projekt „Need to Know”. Dalej por. aneks 4.

III. Uzyskane nagrody

Za działalność naukową i popularyzatorską Habilitant został nagrodzony Złotym Krzyżem Zasługi (2010) oraz Kombatanckim Krzyżem Pamiątkowym (2011).

IV. Działalność organizacyjna, dydaktyczna i popularyzatorska

Habilitant charakteryzuje się istotnym dorobkiem organizacyjnym. W latach 2000–2006 Habilitant pełnił funkcję zastępcy dyrektora Biura Edukacji Publicznej (BEP) IPN odpowiadając za realizację Centralnych Projektów Badawczych IPN (CPB). W 2006 r. Habilitant pracował nad systemem parametryzacji prac naukowych i edukacyjnych BEP – tzw. system punktowy (rankingowy).

W latach 2006–2011 Habilitant prowadził cotygodniowe seminarium naukowe swojego wydziału, a także, pod koniec tego okresu włączył się do zespołu organizującego i prowadzącego seminarium naukowe dla doktorantów z zakresu historii i nauk politycznych w ramach organizowanej przez IPN Szkoły Letniej i Szkoły Zimowej Historii Najnowszej.

Habilitant był redaktorem prowadzącym trzech numerów pisma naukowego IPN „Pamięć i Sprawiedliwość”. W 2011 roku został koordynatorem projektu publikacji dokumentów do historii stosunków polsko-radzieckich w latach 1953–1964, wspólnego przedsięwzięcia IPN i RGANI (Rosyjskiego Państwowego Archiwum Historii Najnowszej).

W latach 2011–2016 Habilitant pełnił funkcję zastępcy dyrektora BEP ds. naukowych, jednocześnie pełnomocnika ds. reformy archiwum IPN. W tej roli przeprowadził analizę funkcjonowania BUiAD IPN, a następnie nadzorował jego reformę, której celem było lepsze uporządkowanie zgromadzonego zasobu i szybsze udostępnianie go zainteresowanym czytelnikom, przede wszystkim badaczom spoza IPN. W tym czasie Habilitant uruchomił ogólnopolskie seminarium naukowe IPN. Miało ono charakter dorocznej, wyjazdowej, kilkudniowej konferencji naukowej. Ze swoimi referatami wystąpili na nim praktycznie wszyscy pracownicy naukowcy IPN w liczbie ok. 170.

Aktywność dydaktyczna Habilitanta jest prawidłowa, gdyż koncentruje się na prowadzeniu zajęć z przedmiotów leżących w zakresie kompetencji merytorycznych (także jako profesor wizytujący).

Habilitant wykazał się również wzorcowym wręcz zaangażowaniem w popularyzację nauki (wystawy, konferencje, projekty edukacyjne itd.).

Konkluzja (4):

Dorobek dydaktyczny i organizacyjny dr. Władysława Bułhaka – zdaniem recenzenta – czyni zadość wymogom habilitacyjnym.

W N I O S E K

Konkludując należy stwierdzić, że przedłożony dorobek zasługuje – zdaniem recenzenta – na ocenę pozytywną. Zarówno monografia habilitacyjna, jak i pozostałe przejawy aktywności badawczej potwierdzają kompetencje naukowe i dojrzałość metodologiczną dr. Władysława Wojciecha Bułhaka. Habilitant wykazał się istotną aktywnością naukową, a jego dorobek stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny. **W związku z powyższym jednoznacznie opowiadam się za nadaniem Panu dr. Władysławowi Wojciechowi Bułhakowi stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk społecznych w zakresie nauk o bezpieczeństwie.**

Warszawa 15.01.2020 r.

